

Το πνεύμα ωριμάζει όπως οι καρποί

Σε μεγάλη ηλικία και άρρωστος ο Ρωμαίος τραγικός ποιητής Πακούβιος (Marcus Pacuvius: 220-130; π.Χ.) αποσύρθηκε στον Τάραντα (όπου και πέθανε). Εκεί τον επισκέφτηκε ο κατά 50 χρόνια νεότερός του ποιητής Άκκιος (Lucius Accius), το καινούριο αστέρι της τραγικής ποίησης, και του διάβασε την τραγωδία του « Ατρέας» (Atreus) – πολύ φημισμένη στην αρχαιότητα. Στην παρατήρηση του Πακουβίου ότι του φαινόταν «κάπως τραχιά και στυφή» ο Άκκιος αντέταξε πως «τα φρούτα που είναι μαλακά από την αρχή, αργότερα σαπίζουν». Το περιστατικό αυτό ίσως δείχνει την έπαρση του Ακκίου–στοιχείο του χαρακτήρα του γνωστό από διάφορες μαρτυρίες. Κυρίως όμως προβάλλει την αναμενόμενη αντίθεση ως προς το γούστο και την ευαισθησία ανάμεσα στην παλιότερη και στη νεότερη ποιητική γενιά.

Cum Accius ex urbe Rōmā Tarentum venisset, ubi Pacuvius grandi iam aetāte recesserat, devertit ad eum. Accius, qui multo* minor* natu erat, tragoediam suam, cui «Atreus» nomen est, ei desideranti lēgit. Tum Pacuvius dixit sonōra quidem esse et grandia quae scripsisset, sed vidēri tamen ea sibi duriōra* et acerbiōra. «Ita est» inquit Accius «ut dicis; neque id me sane paenitet; meliōra* enim fore spero, quae deinceps scribam. Nam quod in pomis est, idem esse aiunt in ingeniis: quae dura et acerba nascuntur, post fiunt mitia et iucunda; sed quae gignuntur statim viēta et mollia, non matūra mox fiunt sed putria».

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Cum Accius venisset ex urbe Roma Tarentum,
Όταν ο Άκκιος είχε έρθει από τη πόλη Ρώμη στον Τάραντα,

ubi Pacuvius recesserat grandi aetate iam,
όπου ο Πακούβιος είχε αποσυρθεί σε μεγάλη ηλικία πια,

devertit ad eum.
κατέλυσε σε αυτόν.

Accius, qui erat multo minor natu,
Ο Άκκιος, που ήταν πολύ μικρότερος στην ηλικία,

legit ei desideranti tragoediam suam
διάβασε σε αυτόν, επειδή το επιθυμούσε, την τραγωδία του

cui nomen est «Atreus».
που ονομάζεται «Ατρέας».

Tum Pacuvius dixit esse quidem sonora et grandia
Τότε ο Πακούβιος είπε ότι ήταν βέβαια ηχηρά και μεγαλοπρεπή

quae scripsisset
όσα είχε γράψει

sed tamen sibi videri ea duriora et acerbiora.
αλλά όμως ότι του φαινόταν αυτά κάπως τραχιά και πικρά.

«Ita est» inquit Accius «ut dicis»;
«Έτσι είναι» είπε ο Άκκιος «όπως λες».

neque paenitet me sane id;
και ούτε μετανιώνω βέβαια γι' αυτό.

enim spero fore meliora,
γιατί ελπίζω ότι θα είναι καλύτερα,

quae scribam deinceps.
αυτά που θα γράψω αργότερα.

Nam quod est in pomis,
Γιατί αυτό που συμβαίνει με τους καρπούς,

idem aiunt esse in ingeniis:
το ίδιο λένε ότι συμβαίνει με τα πνεύματα.

quae nascuntur dura et acerba,
αυτοί που γεννιούνται σκληροί και πικροί,

post fiunt mitia et iucunda;
αργότερα γίνονται γινωμένοι και γλυκείς.

sed quae gignuntur statim vieta et mollia,
αλλά όσοι γεννιούνται εξαρχής μαραμένοι και μαλακοί,

mox non fiunt matura sed putria.
αργότερα δεν γίνονται ώριμοι αλλά σάπιοι.

Ουσιαστικά

Α΄ κλίση

Roma, -ae (Θ) = Ρώμη (χωρίς πληθυντικό)

tragoedia, -ae (Θ) = τραγωδία

Β΄ κλίση

Accius, -ii/-i, (A) = Άκκιος, κλητική ενικού: **Acci** (χωρίς πληθυντικό)

Pacuvius, -ii/-i, (A) = Πακούβιος, κλητική ενικού: **Pacuvi**, (χωρίς πληθυντικό)

Atreus, -i (A) = Ατρέας (ελληνική κλίση), (χωρίς πληθυντικό), κλητική ενικού: **Atreu**

Tarentum, -i (O) = Τάραντας, (χωρίς πληθυντικό)

pomum, -i (O) = καρπός

ingenium, -ii /-i (O) = πνεύμα

nomen, -inis (O) = όνομα

Γ΄ κλίση

urbs, urbis (Θ) = πόλη, γενική πληθυντικού: **urbium**

aetas, aetatis (Θ) = ηλικία, γενική πληθυντικού: **aetat(i)um**

Δ΄ κλίση

natus, -us (A) = ηλικία : εύχρηστο μόνο στην αφαιρετική ενικού: **natu**

ΕΠΙΘΕΤΑ

Β΄ Κλίση

- **multus, -a, -um** = πολύς

παραθετικά: κυρίως στον πληθυντικό: **multi-ae-a, plures-es-a, plurimi-ae-a**

Στον ενικό: **multus-a-um**, συγκριτικός: μονο ονομαστ. και αιτιατ. ενικού ουδετέρου: **plus**
και η γενική ενικού: **pluris**, υπερθ.: **plurimus-a-um**

(επίρρημα: **multum, plus, plurimum**)

sonorus, -a, -um = ηχηρός (δεν σχηματίζει παραθετικά)

- **acerbus, -a, -um** = στυφός, πικρός

παραθετικά: **acerbior-ior-ius, acerbissimus-a-um**

(επίρρημα: **acerbe, acerbius, acerbissime**)

- **bonus, -a, -um** = καλός

παραθετικά: **melior-ior-ius, optimus-a-um**

(επίρρημα: **bene, melius, optime**)

- **durus, -a, -um** = σκληρός, τραχύς

παραθετικά: **durior-ior-ius, durissimus-a-um**

(επίρρημα: **dure-duriter, durius, durissime**)

- **iucundus, -a, -um** = γλυκός

παραθετικά: **iucundior-ior-ius, iucundissimus-a-um**

(επίρρημα: **iucunde, iucundius, iucundissime**)

vietus, -a, -um = μαραμένος (δεν σχηματίζει παραθετικά)

- **maturus, -a, -um** = ώριμος
 παραθετικά: maturior-ior, ius, maturissimus-a-um και maturrimus-a-um
 (επίρρημα: mature, maturius, maturissime-maturrime)
- **parvus, -a, -um** = μικρός
 παραθετικά: minor-minor-minus, minimus, -a, -um
 (επίρρημα: non multum, paulum, minus/minime)

Γ' κλίση

- **grandis, -is, -e** = μεγάλος, μεγαλοπρεπής
 παραθετικά: grandior-ior, -ius, grandissimus-a-um
 (επίρρημα: granditer, grandius, grandissime)
- **mitis, -is, -e** = ώριμος, γλυκός
 παραθετικά: mitior-ior-ius, mitissimus-a-um
 (επίρρημα: mite, mitius, mitissime)
- **mollis, -is, -e** = μαλακός
 παραθετικά: mollior-ios-ius, molissimus-a-um
 (επίρρημα: molliter, mollius, mollissime)
- **puter (putris), putris, putre** = σάπιος (δεν σχηματίζει παραθετικά)
 (επίρρημα: putriter)

Ρήματα

Α' συζυγία

1. **desidero, desideravi, desideratum, desiderare (1)** = επιθυμώ
2. **spero, speravi, speratum, sperare (1)** = ελπίζω

Β' συζυγία

3. **video, vidi, visum, videre (2)** = βλέπω (εδώ: videor, vidi, visum, videre → απρόσωπο + ὄτ. προσ.)
4. **paenitet, paenituit, -, paenitere (2) (απρόσωπο)** = μετανοώ, εδώ το ρ. είναι προσωπικό (Υρ. = id)

Γ' συζυγία

5. **recedo, recessi, recessum, recedere (3)** = αποσύρομαι
6. **deverto, deverti, deversum, devertere ή devertor, deverti, deversum, deverti (3)** (ημιαποθετικό) = καταλύω, διαμένω
7. **scribo, scripsi, scriptum, scribere (3)** = γράφω
8. **nascor, natus sum, natum, nasci (3) (αποθ)** = γεννιέμαι (μτχ. Μελλ. nasciturus)
9. **gigno, genui, genitum, gignere (3)** = γεννιέμαι
10. **lego, legi, lectum, legere (3)** = διαβάζω
11. **dico, dixi, dictum, dicere (3)** = λέω, (β' εν. Προστ. ενεστ.: dic)

Δ΄ συζυγία

12. **venio, veni, ventum, venire (4)** = έρχομαι

Ανώμαλα

13. **aiο (ελλειπτικό)** = λέω

14. **sum, fui, - , esse** = είμαι

15. **inquam (ελλειπτικό)** = λέω

16. **fio, factus sum, fieri** = γίνομαι

ΑΝΤΩΝΥΜΙΕΣ

is, ea, id (οριστική) = αυτός, αυτή, αυτό

qui, quae, quod (αναφορική) = ο οποίος, η οποία, το οποίο

suus, sua, suum (κτητική) = δικός του, δική του, δικό του

ego (προσωπική) = εγώ

idem, eadem, idem (οριστική) = ο ίδιος, η ίδια, το ίδιο

ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΑ

ubi = όπου

iam = ήδη, πια, πλέον

quidem = βέβαια

ita = έτσι

- **post** = μετά, έπειτα

παραθετικά: posterius, postremum-postremo

statim = αμέσως, από την αρχή

mox = αργότερα

- **sane** = βέβαια

παραθετικά: sanius, (sanissime)

ΠΡΟΘΕΣΕΙΣ	ΣΥΝΔΕΣΜΟΙ
ex + αφαιρ. = από (τόπος) ad + αιτ. = προς, σε (τόπος) in + αφαιρ. = σε (κατάσταση)	cum (χρονικός-ιστορικός διηγηματικός) = όταν, αφού et (συμπλεκτικός) = και ut (παραβολικός) = όπως sed (αντιθετικός) = αλλά tamen (αντιθετικός) = όμως neque (συμπλεκτικός) = ούτε enim (αιτιολογικός) = γιατί, βέβαια nam (αιτιολογικός) = γιατί, διότι

Ετυμολογικά:

lego > lectito,

mollis > re-mollesco

aio < ἤμί, ἤν = λέγω, είπα,

sonorus < sonus = ήχος: πρβ. σονάτα, σονέτο << ιτ.,

durus < πρβ. ντούρος << ιτ.,

pomum < πρβ. πόμολο << ιτ. (από το σχήμα),

nascor < * gnascor· natus -i· γί-γνο-μαι, gi-gno,

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

Cum Accius ex urbe Roma Tarentum venisset: Δευτερεύουσα επιρρηματική χρονική πρόταση ως επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου στο *devertit*. Εισάγεται με τον ιστορικό-διηγηματικό σύνδεσμο *Cum*, και εκφέρεται με υποτακτική γιατί υπογραμμίζει τη βαθύτερη σχέση αίτιου- αιτιατού ανάμεσα στη δευτερεύουσα και την κύρια πρόταση. Είναι φανερός εδώ ο ρόλος του υποκειμενικού στοιχείου στην υποτακτική. Συγκεκριμένα, εκφέρεται με υποτακτική χρόνου υπερσυντελικού (*venisset*) γιατί εξαρτάται από ρήμα ιστορικού χρόνου (*devertit*) και δηλώνει το προτερόχρονο στο παρελθόν.

venisset: ρήμα,

Accius: υποκείμενο του ρήματος,

ex urbe: εμπρόθετη αφαιρετική της κίνησης από τόπο (τοπικής αφετηρίας) στο *venisset*,

Roma: επεξήγηση στο *urbe*,

Tarentum: απρόθετη αιτιατική της κίνησης προς τόπο στο *venisset*.

ubi Pacuvius grandi iam aetate recesserat: Δευτερεύουσα αναφορική πρόταση, προσδιοριστική στο *Tarentum*. Εισάγεται με το αναφορικό επίρρημα *ubi* και εκφέρεται με οριστική (*recesserat*) γιατί δηλώνει το πραγματικό, χρόνο υπερσυντελικού γιατί η πράξη αναφέρεται στο παρελθόν.

recesserat: ρήμα,

Pacuvius: υποκείμενο του ρήματος,

aetate: απρόθετη αφαιρετική του χρόνου (χρονικού εντοπισμού) στο *recesserat*,

grandi: επιθετικός προσδιορισμός στο *aetate*,

ubi: επιρρηματικός προσδιορισμός του τόπου στο *recesserat*,

iam: επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου στο *recesserat*.

devertit ad eum: Κύρια πρόταση κρίσεως.

devertit: ρήμα,

Accius: (εννοούμενο) υποκείμενο του ρήματος,

ad eum: εμπρόθετη αιτιατική του τόπου της κατεύθυνση σε πρόσωπο στο *devertit*.

Accius tragoediam suam ei desideranti legit: Κύρια πρόταση κρίσεως.

legit: ρήμα,

Accius: υποκείμενο του ρήματος,

tragoediam: άμεσο αντικείμενο στο legit,

suam: ομοιόπτωτος επιθετικός προσδιορισμός στο tragoediam,

ei: έμμεσο αντικείμενο στο legit,

desideranti: αιτιολογική μετοχή, συνημμένη στο ei, δηλώνει το σύγχρονο,

qui multo minor natu erat: Δευτερεύουσα αναφορική πρόταση, προσδιοριστική στο Accius. Εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία qui. Εκφέρεται με οριστική (erat) γιατί δηλώνει το πραγματικό, χρόνου παρατατικού γιατί αναφέρεται στο παρελθόν.

erat: ρήμα,

qui: υποκείμενο του ρήματος,

minor: κατηγορούμενο στο υποκείμενο του ρήματος qui μέσω του συνδετικού erat,

multo: απρόθετη αφαιρετική του μέτρου ή της διαφοράς στο minor,

natu: απρόθετη αφαιρετική (οργανική) της αναφοράς στο minor.

cui «Atreus» nomen est: Δευτερεύουσα αναφορική πρόταση, προσδιοριστική στο tragoediam. Εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία cui. Εκφέρεται με οριστική (est) γιατί δηλώνει το πραγματικό, χρόνου ενεστώτα γιατί αναφέρεται στο παρόν.

est: ρήμα,

nomen: υποκείμενο του ρήματος,

cui: δοτική προσωπική κτητική από το est,

«Atreus»: παράθεση στο nomen

Tum Pacuvius dixit sonora quidem esse et grandia, sed videri tamen ea sibi duriora et acerbiora: Κύρια πρόταση κρίσεως.

dixit: ρήμα,

Pacuvius: υποκείμενο του ρήματος,

esse: ειδικό απαρέμφατο, αντικείμενο στο dixit, με υποκείμενο την αναφορική πρόταση «quae scripsisset» ή το εννοούμενο ea (ετεροπροσωπία),

sonora, grandia: κατηγορούμενα στο υποκείμενο του esse ea,

quidem: επιρρηματικός προσδιορισμός του τρόπου στο esse,

videri: ειδικό απαρέμφατο, αντικείμενο του dixit

ea: υποκείμενο του videri ή, κατ' άλλους, το videri λειτουργεί ως απρόσωπο και παίρνει ως υποκείμενό του το εννοούμενο esse, με υποκείμενο του esse το ea,

duriora, acerbiora: κατηγορούμενα στο υποκείμενο του videri ea,

sibi: δοτική προσωπική του κρίνοντος προσώπου από το videri ή απλή δοτική προσωπική αν το videri θεωρηθεί απρόσωπο και όχι συνδετικό,

Tum: επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου στο dixit.

quae scripsisset: Δευτερεύουσα αναφορική ουσιαστική πρόταση, που λειτουργεί ως υποκείμενο του esse. Εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία quae και εκφέρεται με υποτακτική (scripsisset) γιατί βρίσκεται σε πλάγιο λόγο. Η υποτακτική είναι χρόνου υπερσυντελικού γιατί εξαρτάται από ρήμα ιστορικού χρόνου (το απαρέμφατο esse θεωρείται ιστορικού χρόνου, γιατί εξαρτάται από το dixit) και δηλώνει το προτερόχρονο στο παρελθόν.

scripsisset: ρήμα,

Accius: (εννοούμενο) υποκείμενο του ρήματος,

quae: αντικείμενο στο scripsisset.

inquit Accius: Κύρια πρόταση κρίσεως, παρενθετική.

inquit: ρήμα,

Accius: υποκείμενο του ρήματος,

Pacuvio: (εννοούμενο) έμμεσο αντικείμενο στο inquit, ενώ ως άμεσο αντικείμενο θεωρείται ο έμμεσος ευθύς λόγος από το «Ita est...» και ως το τέλος του κειμένου.

Ita est: Κύρια πρόταση κρίσεως.

est: ρήμα,

id: (εννοούμενο) υποκείμενο του ρήματος,

Ita: επιρρηματικός προσδιορισμός του τρόπου στο ρήμα.

ut dicis: Δευτερεύουσα (επιρρηματική) απλή παραβολική πρόταση του τρόπου ως β' όρος σύγκρισης με α' όρο ην κύρια πρόταση. Εισάγεται με το επίρρημα ut (στην κύρια υπάρχει το δεικτικό επίρρημα Ita και δηλώνεται μέσω του παραβολικού ζεύγους ο τρόπος). Εκφέρεται με οριστική (dicis) γιατί η σύγκριση αφορά δύο καταστάσεις που είναι (ή θεωρούνται) αντικειμενική πραγματικότητα, χρόνου ενεστώτα γιατί αναφέρεται στο παρόν.

dicis: ρήμα,

tu: (εννοούμενο) υποκείμενο του ρήματος,

neque id me sane paenitet: Κύρια πρόταση κρίσεως.

paenitet: ρήμα,

id: υποκείμενο του ρήματος,

me: αιτιατική του προσώπου που μετανιώνει στο paenitet,

sane: επιρρηματικός προσδιορισμός του τρόπου στο ρήμα.

meliora enim fore spero: Κύρια πρόταση κρίσεως.

spero: ρήμα,

ego: (εννοούμενο) υποκείμενο του ρήματος,

fore: ειδικό απαρέμφατο, αντικείμενο του spero, με υποκείμενο την αναφορική πρόταση «quae deinceps scribam» ή το εννοούμενο ea,

meliora: κατηγορούμενο στο υποκείμενο του ρήματος μέσω του συνδετικού fore.

quae deinceps scribam: Δευτερεύουσα αναφορική ουσιαστική πρόταση, που λειτουργεί ως υποκείμενο του fore. Εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία quae. Εκφέρεται με οριστική (scribam) γιατί δηλώνει το πραγματικό, χρόνου μέλλοντα γιατί η πράξη αναφέρεται στο μέλλον.

scribam: ρήμα,

ego: (εννοούμενο) υποκείμενο του ρήματος,

quae: αντικείμενο στο scribam,

deinceps: επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου στο scribam.

quod in pomis est: Δευτερεύουσα αναφορική πρόταση, προσδιοριστική στο idem. Εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία quod, εκφέρεται με οριστική, γιατί δηλώνει το πραγματικό, χρόνου ενεστώτα, γιατί αναφέρεται στον παρόν.

est: ρήμα,

quod: υποκείμενο του ρήματος,

in pomis: εμπρόθετη αφαιρετική του εντοπισμού σε κατάσταση στο est.

Nam idem esse aiunt in ingeniis: Κύρια πρόταση κρίσεως.

aiunt: ρήμα,

homines: (εννοούμενο) υποκείμενο του ρήματος,

esse: ειδικό απαρέμφατο, αντικείμενο στο *aiunt*,
idem: υποκείμενο του απαρεμφάτου *esse* (ετεροπροσωπία),
in ingeniis: εμπρόθετη αφαιρετική του εντοπισμού σε κατάσταση στο *esse*,

quae dura et acerba nascuntur: Δευτερεύουσα αναφορική ουσιαστική πρόταση, που λειτουργεί ως υποκείμενο του *fiunt*. Εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία *quae*. Εκφέρεται με οριστική (*nascuntur*) γιατί δηλώνει το πραγματικό, χρόνου ενεστώτα γιατί η πράξη αναφέρεται στο παρόν.

nascuntur: ρήμα,

quae: υποκείμενο του ρήματος,

dura, acerba: κατηγορούμενα στο υποκείμενο του ρήματος μέσω του συνδετικού *nascuntur*.

post fiunt mitia et iucunda: Κύρια πρόταση κρίσεως.

fiunt: ρήμα,

ea: (εννοούμενο) υποκείμενο του ρήματος ή η αναφορική «*quae dura et acerba nascuntur*» **mitia, iucunda:** κατηγορούμενα στο υποκείμενο του ρήματος,

post: επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου στο *fiunt*.

quae gignuntur statim vieta et mollia: Δευτερεύουσα αναφορική ουσιαστική πρόταση ως υποκείμενο του *non fiunt*. Εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία *quae* και εκφέρεται με οριστική γιατί δηλώνει το πραγματικό, χρόνου ενεστώτα, γιατί αναφέρεται στο παρόν.

gignuntur: ρήμα,

quae: υποκείμενο του ρήματος,

vieta, mollia: κατηγορούμενα στο υποκείμενο του ρήματος μέσω του συνδετικού *gignuntur*, **statim:** επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου στο *gignuntur*.

sed non matura mox fiunt sed putria: Κύρια πρόταση κρίσεως.

non fiunt: ρήμα,

ea: υποκείμενο του ρήματος ή η αναφορική ουσιαστική πρόταση «*quae gignuntur statim vieta et mollia*»

matura, putria: κατηγορούμενα στο υποκείμενο του ρήματος,

mox: επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου στο *fiunt*.